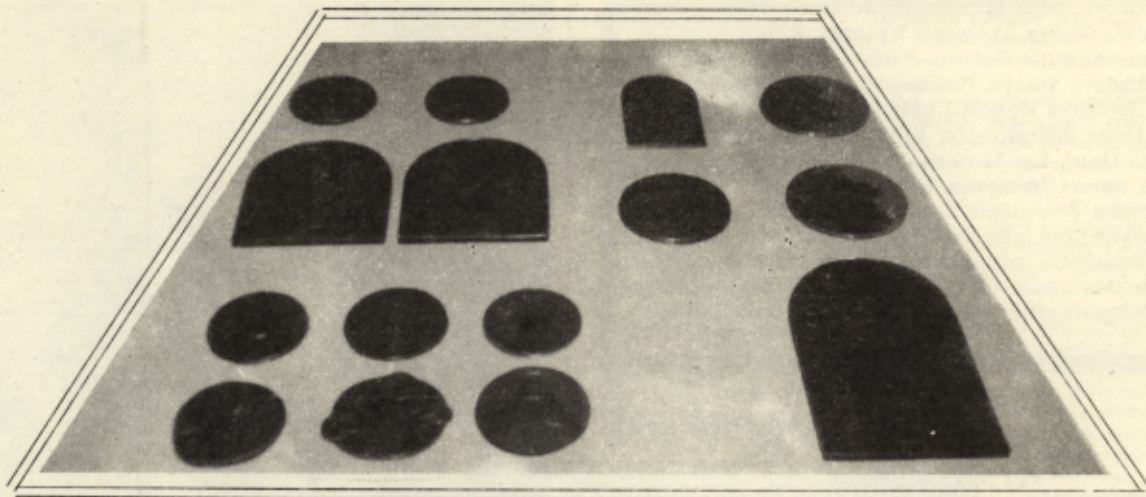

MŪSŲ ŠAKNYS IR ATŽALOS

Liepos 16-ąją Plungėje; kunigaikščių Oginskių rūmuose, atidaryta II-osios pasaulio žemaičių dailės parodos vaizduojamosios dailės ekspozicija. Pirmoji pasaulio žemaičių dailės paroda buvo surengta Klaipėdoje 1989 metais. O dabar — Žemaitijoje. Atidarymo iškilmėse dalyvavo žemaičiai iš viso margo svieto — Australijos, Amerikos, Lietuvos. Šventės pradžioje buvo atidaryta Žemaitijos tautodailininkų darbų paroda miesto kultūros namų salėje. Šioje ekspozicijoje puikiai derėjo mediniai rūpintojėliai, molio lipdiniai, margi audimų raštai, tapyti Žemaitijos peizažai.

Plungės bažnyčioje buvo aukojamos šv. Mišios už mirusius žemaičių menininkus, pašventinta šventės vėliava. Po šv. Mišių, pučiamųjų orkestrui grojant, šios šventės dalyviai ir svečiai atėjo prie Oginskių rūmų, kur suskambėjęs M. K. Oginskio polonezas "Atsisveikinimas su Tėvyne" paskelbė Antrosios pasaulio žemaičių dailės parodos atidarymo pradžią. Sveikinimo kalbą pasakė Kultūros viceministras V. Balčiūnas, pabrėždamas, kad ši diena — dviguba šventė: Antrosios žemaičių dailės parodos ir oficialus Žemaičių dailės muziejaus Plungėje atidarymas, jog "šis įvykis ypatingu būdu sujungia praeitį ir dabartį, ir, anot S. Stanevičiaus, "ką amžiai pagadino, čėsas yr atitaisyt..."

Pakelta šventinė (Antrosios pasaulio žemaičių dailės parodos) vėliava, kunigas P. Našlėnas pašventino muziejų, linkėdamas "menu kelti, menu kilti ir eiti į priekį", siekti dvasinio atgimimo tikrąja ta žodžio prasme. Pasakyta daug gražių kalbų, sveikinimo ir padėkos žodžių visiems, kas prisidėjo kuriant šį muziejų: darbu, pinigais ir patarimais, padėjusiems rinkti eksponatus. Daug šiltų žodžių pasakytą Kultūros ministrui D. Trinkūnui, Atviros Lietuvos kultūros fondui, Kultūros ministerijos dailės sky-

riaus vadovui V. Liutkui, poniai Beatričei Vasaris, poniai Danutei Baltutienei, tarpininkavusios ir padėjusios į Plungę atvežti išseivijos žemaičių kūrinių, architektėi Gražinai Pajarskaitei, padėjusiai paruošti ekspoziciją. Dėkojo Plungės rajono tarybos pirmininkas Gintaras Morkis, Žemaičių dailės muziejaus direktorė Ada Bumblytė, svečių vardu — žemaitė iš Australijos ponė Dalia Antanaitienė.

Visų dalyvių akivaizdoje buvo pasirašytas Žemaičių dailės muziejaus įsteigimo aktas. Jį pasirašė kultūros viceministras Vytautas Balčiūnas ir Plungės rajono tarybos pirmininkas Gintaras Morkis. Jiems perkirpus tradicinę juostelę, atsivėrė rūmų durys į 12 ekspozicijos salių, kuriose, žvelgdamas į paveikslus, skulptūras, gali plačiai pasižvalgyti po Žemaitiją. Kaip parodos katalogo įžangoje rašo Viktoras Liutkus: "Pakelėse rasi kopytėlių ir kryžių, širdį pamalonins spalvotos peizažas ir akis atgaivins kažkaip visuomet lyg drėgna, sodri medžių žaluma. Jei gu žengsi toliau, gali savęs klausiti: ar žemaičių menas sugėrė šių vietų atmintį, kvapus, įvaizdžius, žmonių judesius, jų nedidelius kasdienybės džiaugsmelius ir vakaro žaros ilgesį? Kaip? Ogi visai. Kaip koks Stanislovo Riaubos "faifoklis" žemaičių menas, nustebusiomis akimis žiūri į pasaulį ir randa jame visokiausių dalykų... Nepritaikysi šiam regėjimui vienos kalbos formulės ar stiliaus matmenų. Virš Žemaitijos žemės kybo Meno teritorija, kur žemaičių dailininkai vaikščioja įvairiausiomis kryptimis, susitinka ir kaip artimi prieteliai, ir kaip prasilenkiantį skirtingose vežėčiose sėdį kaimynai. Bet kas užginčys patį susitikimo grožį: K. Varnelio ir A. Gudaičio, A. Mončio ir R. Dauginčio... Seno ir jauno, mirusio ir gyvenančio, kūrybos kalvarijas nuėjusio ir ką tik prie pirmosios situacijos pri-

artėjusio! Šitų susitikimų trauka, pasimatymų Žemaitijos ir Meno žemėje ilgesys ir yra vienas iš stipriausių žemaičių dailininkų stimulų..."

Parodos atidarymo iškilmėse dalyvavo apie 60 dailininkų. Ir ne tik žemaičių. Štai suduvietis Vytautas Ciplijauskas ypač džiaugėsi tokia žemaičių vienybe. Sakė, jog reikės ir aukštaičiams pasekti šiuo pavyzdžiu, surengti Pasaulio aukštaičių dailės parodą. Anicetas Jonutis, žemaitis, gyvenantis Vilniuje, taip pat džiaugėsi šia paroda ir kitą dieną Telšiuose atidaryta. Šiose iškilmėse jis dalyvavo drauge su sūnumi dailininku ir tekstilininku Žilvinu bei dukra tapytoja Jūrate. Jo nuomone, didelė garbė dalyvauti tokioje parodoje, nors šiems menininkams jau ne naujiena ir tarptautinės parodos užsienyje.

Žemaičių kultūros draugijos pirmininkas Stanislovas Kasperavičius sakė:

— Nuostabu, kad kultūros centrai kuriasi Žemaitijos miestuose — Plungėje, Kretingoje, Telšiuose, Varniuose, o svarbiausia — vieni kitų nekartoiantys.

Gausiame parodos svečių būryje pasisekė užtikti keliauti iš Brazilijos, lietuvių bendruomenės pirmininkę ponią A. Tatarūnienę, gimusią ir gyvenančią San Paule, bet labai gražiai kalbančią lietuviškai: "Esu sužavėta, esu nustebinta tuo, ką matau čia, Plungėje..."

Parodoje eksponuojama daugiau kaip šimto trisdešimties dailininkų darbų. Jie čia pradėjo keliauti gegužės mėnesį. Įdomu, kad pirmieji buvo iš Australijos, atvežti ponios Danutės Baltutienės. Tai Dalios Statkutės-Antanaitienės, Irenos Smilgevičiūtės-Jokubauskienės, Vidos Mikalaitės-Kabailienės ir jos sūnaus Rimo Kabailos paveikslai, kurių dalį taurūs menininkai iš karto padovanojo muziejui (D. Antanaitienė — "Streso būsenoje", R. Kabaila — "Aušros vartai", I. Jokubauskienė — du aliejines tapybos

paveikslus). Birželio mėnesį dar trys Australijoje gyvenantys menininkai atsiuntė savo kūrinių: Ėva Kubba — tris tapybos paveikslus, Adomas Vingis — akvarelės kūrinių, Vaclovas Ratas — grafikos darbų. Kanadoje gyvenanti dailininko Telesforo Valiaus žmona Aldona Valiuvienė, padovanojusi muziejui 1977 m. mirusio savo vyro 5 grafikos kūrinius, o vilniškė dailininkė Morta Ulpienė iš savo kolekcijos — P. Augio, A. Dargio, V. Igno grafikos kūrinių.

Telesforo Valiaus grafikos darbų ekspozicijai, skirtai paminėti menininko 80 metų gimimo sukaktį, 51 paveikslą paskolino Lietuvos dailės muziejus. Iš šio muziejaus fondų parodoje eksponuojami Liudo Truikio, Antano Gudaičio tapybos paveikslai. Viena parodos salė skirta pagerbti Žemaitijos liaudies meistrą Stanislovą Riaubą. Jam šį lapkritį būtų sukakę 90 metų. Erdvioje šviesioje salėje — Jo drožti slibinai, drakonai, karalaitė, tarsi ir apgailestauja, kad šalia jau savo pypkutės nebepapsi jų Meistras... Kitose salėse — plačiai pažįstamų žemaičių — Igno Budrio, Leonardo Tuleikio, Kosto Katkaus, Jono Švažo paveikslai.

Gausiai parodoje dalyvauja jaunieji žemaičiai menininkai: Svajūnas Burba, Juozas Galkus, Aivaras Stasiškis, Ilona Žvinakevičienė, Valdas Simutis ir kiti, parodai atrinkę po du, kiti — po tris geriausius savo darbus. Tad daug draugų sulaukė pirmieji įžengę į šiuos rūmus Juozo Bagdono, Adomo Galdiko paveikslai.

Liepos 17 dieną Telšiuose, miesto parodų salėje, atidaryta II-osios pasaulio žemaičių dailės parodos antroji dalis. Čia eksponuoti taikomosios dailės kūriniai: tekstilė, keramika, metalas. Daugiausia žiūrovų dėmesį patraukė Žemaitijos metalo meistrų (Petro Gintalo, Romualdo Inčerausko ir kitų) iš šiais metais vykusios dešimtosios medalininkų stovyklos, keramikų Gražinos Švažienės, Genovaitės Jacėnaitės ir kitų darbai. Ši parodos dalis taip pat, taip ir Plungėje, veikė iki rugsėjo mėnesio vidurio.

**DANGUOLĖ AŽANECKIENĖ
DANGUOLĖS ŽELVYTĖS IR
VLADO GAUDIEŠIAUS
nuotraukose: II-ojoje pasaulio
žemaičių dailės parodoje
(Plungėje ir Telšiuose).**

Lietuvos Kultūros ministerijos sekretoriaus Vytauto Balčiūno kalba, pasakyta 1994 metų liepos 16 dieną Plungėje per II-osios pasaulio žemaičių dailės parodos ir Žemaičių dailės muziejaus atidarymą

Ypatingu būdu sujungiamo praeitį, dabartį ir tai, kas veda mus, kas nukreipia mus į trokštamą ateities dieną. Tada, kai šitų rūmų dar nebuvo, pačios Žemaitijos širdy, Varniuose, M. Daukša, Sirvydo žodžius pavertęs kūnu, prieš 400 metų, kurdamas savo garsiąją "Prakalbą į malonųjį skaitytoją", pirmą kartą apibrėžė, kas sudaro nacionalinės kultūros esmę, kas yra nacionalumo pagrindas. Visi kaip sakramentalų tekstą prisimename: "tėvų žemė, papročiai, ir gimtoji kalba". Tafari sergėti, branginti visa savastimi, visa gyvastimi — asmenį ir visuomenę — kvietė didysis Mikalojus Daukša. 19 amžiaus pradžioje po didelių kančių ir netekčių didysis žemaitis S. Stanevičius, versdamas į lietuvių kalbą "Prakalbą į malonųjį skaitytoją", su ypatingu entuziazmu palydėd garsiąją žemaičių odę "Šlovė žemaičių", kviesdamas visus — pirmiausia savo genties žmones: "Tai, ką amžiai pagadino, čie-

sas yr atitaisyl".

Žemaitija, kaip ir visa Lietuva, po pagadintų amžių yra taisiusi ir atitaisiusi didžiąsias skriaudas, deformacijas, neteisības, keldama save, savo laiką ir naująjį gyvenimą.

Didysis žemaitis Maironis — mūsų Atgimimo ideologas, jo vedlys — tą programą sukonkreтино trimis pastangomis: darbo, mokslo, meno keliu (mums visiems žinoma garsiąja formulete). "Idėjos, jei gyvos, nemiršta", — skaitome kitame Maironio tekste. Taigi Oginskio idėja... Idėja grožiu, menu (kaip šiandien buvo gražiai per pamokslą pasakyta kunigėlio) "menu kelti, menu kilti ir eiti į ateitį". Iš tikrųjų, žemaičiai, labiausiai savam laike konsolidavę savo kultūrinės pajėgas, savo istorijai, savo menui, savo dvasiai, jos keliams, tiksliausiai bus apibrėžę, kas sudaro mūsų savastį, kas veda mus į naujus kelius.

Ši diena yra pirmo Lietuvoje regioninio meno muziejaus pirmoji, tikroji atidarymo šventė. Jau dusyk čia buvome sukviesti: su nepaprastu džiaugsmu dalyvavome dailininkų Juozo Bagdono ir Adomo Galdiko parodų atidaryme. Šiandien ypatingi rūmai — Žemaičių Versalis — sukviētė čia visus į meno muziejaus atidarymą, į II-ąją pasaulio žemaičių dailės parodą.

Lietuvai labai reikia gerų žinių, ypač tų žinių, kurios duoda tikrą pamatą, kloja perspektyvą mūsų naujiems darbams, mūsų naujiems keliams. Tad tebūnie suprasta, išgirsta visai Žemaitijai ir visai mūsų Lietuvai reikalinga ši iškilminga akimirka! Tegyvuoja II-oji pasaulio žemaičių dailės paroda! Te būna visada tvirtėjantis ir augantis pirmasis regioninis meno muziejus! Te jungia jį, te sieja jį visus bendram darbiui ir naujiems mūsų kultūros keliams!

Dėkodamas visiems, kurie sukūrė šitą parodą, kurie įsiūbavo, įskėlė šitą didžiąją idėją, pradedant rajono Taryba, kuri priėmė garbę čia įkurdinti meno instituciją, kultūrininkais kurie pradėjo čia rinkti, kaupti meną, kurie pasiryžo sukaupti čia Žemaitijos dailininkų visame pasaulyje surinktą, surinktą meną, rajono dabartiniais administratoriais, kurie pačiu didžiausiu sunkmečiu sugebėjo čia imtis sunkių ekonominių darbų, kad rūmai po didelės apleisties vėl naujai nušvistų jau meno, kultūros būdu mūsų visų džiaugsmu, mūsų visų ypatingo džiugesio dieną. Sveikinu ir džiaugiuos!

Tegyvuoja Žemaičių dailės muziejus!

